

Seleucia

Sayı XV - 2025

Olba Kazısı Serisi

Seleucia XV

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını Seleucia yayınına devretmiş sayılır. Seleucia kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı IV - 2014'den itibaren TR Dizin Ulakbim'de ve 2021'den itibaren Erih Plus'ta taranmaktadır.

<http://www.seleuciadergisi.com>

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Fikret Yegül
Murat Özyıldırım (Baş Editör)
Yavuz Yeğin

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Mehmet Tekocak
Prof. Dr. Ceren Ünal
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Prof. Dr. Ayşe Fatma Erol
Doç. Dr. Erkan Alkaç
Doç. Dr. Sabri Arıcı
Doç. Dr. Figen Çevirici Coşkun
Doç. Dr. Merih Ereğ
Doç. Dr. Kasım Oyarçın
Doç. Dr. Fikret Özbay
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Muammer Ulutürk
Doç. Dr. Yavuz Yeğin
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Kaya
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat Özgen
Dr. Burak Erdem
Dr. Vujadin Ivanisevic
Dr. Murat Özyıldırım

Seleucia

Olba Kazısı Serisi

Sayı: XV

Yıl: 2025

ISSN: 2148-4120

ISBN: 978-625-6925-83-0

Yazışma Adresi

Doç. Dr. Yavuz Yeğin
Ankara Üniversitesi,
Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi, Diller Binası,
Oda no: Z7
Arkeoloji Bölümü No:45-45/A
06100 – Sıhhiye / Ankara – Türkiye
Tel: 0 312 310 32 80 / 1498
E – posta: ozyildirimmurat@gmail.com -
yavuzyeğin002@gmail.com
aemelerten@gmail.com

Yayının Adı: Seleucia (Dergi)

Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın

Yayın Şekli: Yıllık – Türkçe ve İngilizce.

Yayın Sahibi: Bilgin Kültür Sanat Org. Yay. Bas.
Dağ. Paz. Gid. İnş. San ve Tic. Ltd. Şti. adına
Engin Devrez

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Engin Devrez

Yayının İdare Adresi: Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 64/13, Karadeniz İşhanı 3. Kat
Kızılay – Ankara
Tel: 0312 419 85 67
Sertifika no: 20193
www.bilginyayinevi.com
E – posta: bilginkultursanat@gmail.com

Baskı

Dijital Baskı Merkezi (Osman Sami Solak)
İvedikköy Mh. 1492. Cd. Yenimahalle /
ANKARA
Tel: 0533 577 6514
Matbaa Sertifika No: 70810

Teknik Düzenleme

Arş. Gör. Dr. Burak Erdem

Dağıtım

Selanik 2 Cad. 64/13, Karadeniz İşhanı 3. Kat
Kızılay – Ankara
Tel: 0312 419 85 67

Seleucia | Sayı XV | Mayıs 2025

Doğu Dağlık Cilicia Mimari Plastiği Bağlamında
Olba'dan Bir Grup Buluntu

*A Group of Finds from Olba in the Context of
Architectural Decoration in Eastern Rough Cilicia*

Emel Erten – Yavuz Yeğin

9

Su Kemerlerinin Ötesinde: Kırsalda Roma Yaşamı ve
Mimarisi

*Beyond the Reach of the Aqueducts: Roman Lives and
Architecture in the Countryside*

Fikret Yeğin

33

Juliana Anicia: "A Building Loving Woman"

Gender and Construction in Constantinople

*Juliana Anicia: "Yapı İşlerini Seven bir Kadın":
Constantinopolis'te Toplumsal Cinsiyet ve İnşaat*

Faaliyetleri

Diane Favro

55

Boncuk ve Vazo Yapımı Dışında

Tunç Çağ'ında Camın Farklı Kullanım Biçimleri

Different Uses of Glass in the Bronze Age

Other than Beads and Vessels

Emel Erten

71

Savatra'dan Yeni Adak Yazıtları

New Votive Inscriptions from Savatra

Mehmet Alkan – İlker Işık

93

Tyana Geç Antik Sur Duvarında Ele Geçen Bir

Define Hakkında İlk Değerlendirmeler

*First Evaluations of a Hoard Discovered in the Tyana
Fortress Wall*

Hüsamettin Hayri Şener

107

Gaziantep Gerçin Höyük'ten Savaş Arabası Şeklinde
Bir Kaide

A Chariot-Shaped Base from Gerçin Höyük, Gaziantep

Timur Demir – Özgür Çomak

121

Tarsus'da Türk İslam Dönemi Mihrapları

The Mihabs of Turkish-Islamic Period in Tarsus

Mustafa Kaya

139

Aizanoi Tiyatrosu'nun Scaenae Frons Düzeninin

Anadolu'daki Benzerleriyle Karşılaştırılması

*Comparison of the Scaenae Frons Order of the Aizanoi
Theatre with Similar Theatre Examples in Anatolia*

Fikret Özbay – İrem Kaya Yuki

161

Eski Çağ ve Geç Antik Çağ Yazılı Kaynaklarında
Zephyrium

Zephyrium in Ancient and Late Antique Written Sources

Muzaffer Yılmaz

183

Batı Karadeniz'de

Protohistorik Dönemlere Ait Yeni Veriler

*Recent Archaeological Evidence from the Protohistoric
Periods of the Western Black Sea Region*

Emrullah Kalkan - Yunus Emre Sevindik

193

Anamur'da Ortagonuş (Bahçegonuş) Hanı ve Çeşmesi

Ortagonuş (Bahçegonuş) Inn and Fountain in Anamur

Halil Sözlü – Sultan Eren

213

Ardahan'ın Hanak İlçesindeki Veli Kalesi

Veli Fortress in Hanak District of Ardahan

Özlem Oral

227

Roma Dönemi'nde Phokaia'yı Etkileyen

Depremlerdeki Arkeolojik İzler

*Archaeological Traces of Earthquakes Affecting Phokaia In
the Roman Age*

Sabri Arıcı

243

Eagle Figurine With Gold Medallion Holding a Ram
From Burdur Museum

*Burdur Müzesi'nden Koç Tutan Altın Madalyonlu Kartal
Figürini*

Salih Soslu

259

Antik Kaynaklar, Antropolojik ve Arkeolojik Veriler

Işığında Eski Çağ'da Dövme

*Tattooing in Antiquity in the Light of Ancient Literature,
Anthropological and Archaeological Data*

Ahmet Emirhan Bulut

287

Samsun, Bafra'daki Roma Dönemi Taş Sanduka

Mezarları ve Buluntularının Değerlendirilmesi

*An Evaluation of the Roman Period Stone Cist Graves
and Their Findings from Bafra, Samsun*

Orhan Alper Şirin

321

Aizanoi Kadoi ve Kotiaieon'dan Yün Üretimine İlişkin
Arkeolojik İzler

*Archaeological Evidence of Wool Production from Aizanoi,
Kadoi and Kotiaieon*

Aslıhan Özbay

347

Seyitömer Höyük'ten Ele Geçen Bir Grup Bıçak

A Group of Knives Found at Seyitömer Mound

Rana Başkurt Usta – Hüseyin Usta

367

Traianus'un Doğu Seferine İlişkin Arkeolojik Kanıtlar

Archaeological Evidence of Trajan's Eastern Campaign

Burak Erdem

383

Alahan Manastırı Mağara – Kilisesi

Cave-Church in Alahan Monastery

Murat Özyıldırım - Yavuz Yeğin

397

PRAEFATIO

SELEVCIA'nın 2025 sayısı bu yıl da zengin bir içerikle okurlarına ulaşıyor. Bu sayı ile aynı zamanda dergimizin on beşinci yılını da kutlama mutluluğu içindeyiz. Bu yıl aynı zamanda Olba kazıları da on beşinci yılını kutluyor. Bundan yirmi dört yıl önce, Olba akropolisinin eteklerinde mütevazı bir yüzey araştırması biçiminde başlayan çalışmamızın gelişerek, bir kazı haline gelmesinde on beş yılı geride bıraktık. Şimdi Olba'nın yerleşim tarihi, kentteki yaşam tarzı konusunda çok daha fazla bilgi sahibi olmanın sevincini ve gururunu taşıyoruz.

Olba kazısı ekibinin özveri ve gayretleri ile on beş yıldır aralıksız olarak yayınlanan SELEVCIA'nın bu sayısında, Anadolu arkeolojisini, sanat tarihini, epigrafisini, nüvizmatığını, mimarlık tarihini aydınlatan, yepyeni bulguları ve fikirleri içeren toplam yirmi bir bilimsel metin yer almakta. Bu çalışmaları yaparken emeklerini, deneyimlerini bizlerle, dergimizle paylaşan yazarlarımıza şükranlarımızı sunuyoruz.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Dr. Murat Özyıldırım (Baş Editör)

Doç. Dr. Yavuz Yeğin

PREFACE

SELEVCIJA's 2025 issue reaches its readers with a rich content this year as well. With this issue, we are also happy to celebrate the fifteenth anniversary of our journal. This year, the Olba excavation project is also celebrating its fifteenth anniversary. Twenty-four years ago, we started our work as a modest surface survey on the lower slopes of the Olba acropolis and it has been fifteen years since it turned into a full-scale excavation. Now, we are happy and proud to have much more information about Olba's settlement history and the lifestyle in the city.

This issue of SELEVCIJA, which has been published continuously for fifteen years thanks to the dedication and efforts of the Olba excavation team, includes a total of twenty-one scientific texts that shed light on Anatolian archaeology, art history, epigraphy, numismatics, and architectural history, and include brand new findings and ideas. We would like to express our gratitude to our authors who shared their efforts and experiences with us in our journal.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Dr. Murat Özyıldırım (Editor in Chief)

Assoc. Prof. Dr. Yavuz Yeğin

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. Seleucia, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayımlar.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto baş harfleri büyük harf, metin ve kaynakça 10 punto, dipnotlar 9 punto ile yazılmalıdır. Sayfa sayısı, kaynakça dâhil en çok on sayfa olmalıdır. Müze, kazı, yüzey araştırması malzemelerinin yayın izinleri, makale ile birlikte yollanmalıdır. Kitap tanıtımları, üç sayfayı geçmemelidir. Çalışmada ara başlık varsa bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında, 9 punto, iki yüz sözcüğü geçmemelidir. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir. Doktora ve yüksek lisans tezlerinden oluşturulan makaleler, yayına kabul edilmemektedir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır. Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Levha sayısı her makalede 10 adet ile kısıtlıdır.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. Seleucia features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. The number of pages of each article should not be longer than ten pages, including the bibliography. If the study is on some material/materials from a museum or an excavation, the permission for publication should be submitted together with the article. The book reviews should not be longer than three pages. If there are sub-titles, the headings should be written bold with small letters. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the heading of the article, should be size of 9 points and minimum count of words should be 200. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”. The articles produced out of master’s theses or doctoral dissertations will not be accepted for publication.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows: Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., Istanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, Istanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given. The number of figures for each article is limited to 10.

Alahan Manastırı Mağara – Kilisesi

Murat Özyıldırım* - Yavuz Yeğin**

Öz

Mağara – Kiliseler, Erken Hristiyanlık Dönemi'nde Romalıların baskısından korkan Hristiyanların sığındığı dinî merkezler olarak karşımıza çıkmaktadır. En erken ve en bilinen örneği, Antiochia ad Orontem (Asi Nehri Kıyısındaki Antakya) Aziz Petrus Mağara – Kilisesi'dir. Hristiyanlığın ilk yüzyılında Roma ve Yahudilerden saklanmak için IV. yy başlarında ise Roma İmparatorluğu'nun Hristiyanlara karşı sürdürdüğü şiddetli takibat dönemlerinde Mağara – Kiliseler, Hristiyanların gizli ibadet alanları olur. Bunların birçoğunda aziz veya azizelerin kaldığına inanılmaktadır. Roma İmparatorluğu'nda 313 yılında Hristiyanlığın *religio illicita* içinden çıkarılıp *religio licita* kabul edilmesi ile Mağara – Kiliseleri unutmayan Hristiyanlar, birçoğunu yeniden kullanırlar. Böylece bazı Mağara – Kiliseler, manastır yapılarının merkezine yerleşirken bazıları bir kiliseye ait bölüm olarak karşımıza çıkmakta veya azizlerin meskeni olarak kutsallaştırılmaktadır. Alahan Manastırı, asıl adı, kim için kurulduğu gibi sorulara yanıt bulunamamış bir yapılar bütünü olarak Isauria'da yer almaktadır. Yapıda dikkat çeken, Mağara – Kilise'nin varlığıdır ve çalışmamız, Mağara – Kilise yapı örnekleriyle Alahan Mağara - Kilisesi'ni değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Alahan Manastırı, Mağara -Kilise, Isauria, Cilicia.

Cave-Church in Alahan Monastery

Abstract

Cave - Churches appear as religious centers where Christians took refuge in the Early Christian Period, fearing the oppression of the Romans. The earliest and best-known example is St. Peter's Cave-Church in Antiochia ad Orontem (Antakya on the banks of the Orontes River). In the first century of Christianity, in order to hide from Rome and the Jews, and in the early 4th century

* Dr. Murat Özyıldırım, (Öğr. Gör., *emeritus*) Mersin Ü, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 33342 Mersin, Türkiye. E-posta: ozyildirimmurat@gmail.com, Orcid no: 0000-0003-2885-6700.

** Doç. Dr. Yavuz Yeğin, Ankara Ü, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Ankara, Türkiye. E-posta: yyegin@ankara.edu.tr, Orcid no: 0000-0001-7901-6352.

Alahan Manastırı üzerine, Dr. Mustafa Erim ve Dr. Murat Özyıldırım tarafından Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Kazılar ve Araştırmalar Daire Başkanlığı izni ile bir kitap çalışması yapılmaktadır. Okuduğunuz çalışma ise Olba Mağara Kilisesi üzerine de yayınları bulunan Özyıldırım ve Yeğin'in Alahan Manastırı'nın Mağara – Kilise bölümü üzerine değerlendirmelerini içermektedir.

during the violent persecution of Christians by the Roman Empire, Cave - Churches became secret places of worship for Christians, and it is believed that saints or saints remained in many of them. After Christianity was removed from *religio illicita* and accepted as *religio licita* in the Roman Empire in 313, Christians who did not forget the Cave-Churches reused many of them. Thus, while some Cave Churches are located in the center of monastery structures, some appear as parts of a church or are sanctified as the dwellings of saints. Alahan Monastery is located in Isauria as a set of structures whose real name and for whom it was built remain unanswered. What attracts attention in the structure is the presence of the Cave - Church and our study evaluates the Alahan Cave - Church with Cave - Church building examples.

Keywords: Alahan Monastery, Cave Church, Isauria, Cilicia.

Eski Çağ'da Mağaraların Kullanımı

Günümüze ulaşan Geç Antik Çağ yazılı kaynaklarında yer almayan, bu bakımdan –Apadana önerisi bir yana bırakılırsa– asıl ismi de bilinmeyen, en erken Evliya Çelebi'nin XVII. yüzyılda kaleme aldığı *Seyahatnâme*'de kısaca söz ettiği Alahan Manastırı, Mersin'in Mut ilçesinin yaklaşık 20 km kuzeyinde, Geçimli Köyü yakınlarında yer alır. Yapı, eğimli topoğrafya üzerinde yaklaşık 1000 m rakımlı bir mevkidedir. Alahan Manastırı, batıdan doğuya doğru Mağara – Kilise, Batı Kilisesi, Vaftizhane, tören yolu ve mezarlar ile Doğu Kilisesi'nden müteşekkildir¹.

Eski Çağ'da Hristiyanlıktan çok daha önceki dönemlerde birbirinden bağımsız ve geniş bir coğrafi alanda rastlanan mağaraların bir tür yaşam alanı, tanrılar ve tanrıçalar için kutsal alan / kült merkezi oldukları bilinmektedir. Mağaralar, prehistorik dönemde doğal oluşumlar olarak insanlara barınma açısından kolaylık sağlamaktadır. Mağaralar, ilk insan toplulukları için vahşi hayvanların veya başka insanların saldırılarına, aynı zamanda kötü hava şartlarına karşı korunaklı barınaklar olmaları nedeniyle kullanılmaktadır. Bu tür mağaraların birçok örneği, Anadolu'nun ve dünyanın çeşitli bölgelerinde vardır.

Öte yandan Eski Çağ'da oldukça yaygın olan ve günümüzde “gizem dinleri” veya “sır dinleri” olarak adlandırılan çeşitli inançların olduğu bilinmektedir. Cilicia'da da yaygın ve önemli olan bu inançların ortak özelliği, inananların bile dinin derin sırlarına ulaşacak kadar bilgiye hâkim olamayışlarıdır. Eski Çağ'da sır dinleri arasında en ünlüsü ve günümüzde üzerine en çok bilimsel araştırma ve yayın yapılanı Mithras kültüdür. İzleri bugün bile Orta Doğu'daki bazı sır din veya mezhepleri içinde yakalanabilen Mithras kültüründe gözden uzak mağaralar, dinsel törenler için en gözde mekânlardır. Bu dönemde *Mithraeum*lar², mağara - tapınım merkezleri olarak Doğu Akdeniz coğrafyasında birçok yerde sıklıkla kullanılır.

1 Manastırcılık hakkında bkz.; Tiryaki 2007. Alahan Manastırı mimarisi hakkında bkz.; Gough (Mary) 1985; Hild – Hellenkemper 1990, 124 – 140; Özyıldırım – Ünal 2011; Köroğlu 2015. Alahan Manastırı malzemeleri üzerine arkeometri çalışmaları için bkz.; Akyol vd. 2014.

2 Mithras için yapılan tapın yerleri, Yunanca “mithraion”.

Hristiyanlıkta Mağaraların Kullanımı

Mağara – Kiliseler, aşağıda incelenmeye çalışılan nedenlerle Hristiyanlığın en erken ibadet yerleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Anadolu'da Cilicia ve Isauria bölgeleri, büyük ölçüde dağlık alanlardan oluşmaları nedeniyle mağaraların çok bulunduğu bölgelerdir. Bu bakımdan Cilicia ve Isauria'da mağaraların tapım alanı olarak kullanıldığı örneklerle, Hristiyanlık ve Hristiyanlık öncesinde rastlanmaktadır. Azize Thecla Kült Alanı'nda yer alan Mağara – Kilise veya Olba'da bulunan Mağara – Kilise en bilinen örnekler arasında sayılabilir.

Alahan Manastırı'nda incelemeye çalışacağımız Mağara – Kilise örneğine coğrafi olarak yakın ve benzer mağaralar, Olba'da bugün Şeytanderesi Vadisi içinde yer almaktadır. Söz konusu mağaraların, Eski Çağ'da birer kült merkezi olarak tanrılara / tanrıçalara hayvan kurban sunusu yapılan alanlar oldukları, 2010 yılından beri devam eden Olba Kazıları'nda yapılan arkeolojik kazı ve araştırmalarla anlaşılmıştır.

Yine Alahan Manastırı'na yakın coğrafyada yer alan Karaman'daki Göz Mağarası, duvarlarındaki Eski Yunanca graffiti yazıların bazıları Minerva (Yun. Athena) için yazılmıştır³. Mersin – Kızkalesi, Cennet - Cehennem'de Cennet obruğu kısmında bulunan mağaranın, ilk defa Prof. Dr. Murat Durukan'ın tespitiyle mitolojide kırların, çobanların tanrısı olarak tanımlanan Pan için oluşturulduğu anlaşılan Eski Çağ'daki kutsallığı, bilim dünyasında kabul edilmektedir⁴. Öte yandan Mersin – Erdemli'nin yaklaşık 20 km kuzeybatısındaki Koramşalı Köyü yakınlarındaki Sulucin ve Silifke – Adamkayalar'ın yaklaşık 3 km kuzeyinde yer alan Yapılıkaya mağaraları, birer pagan kült merkezidir. Isauria'da bu şekilde paganların tapım merkezi hâline gelen mağaraların örnekleri arttırılabilir. Ancak bu doğal oluşumların konumuz bakımından önemli olan kullanımlarını Hristiyanlıkta buluyoruz.

Mağaraların Hristiyanlıkta kullanımı, Erken Hristiyanlık Dönemi'nde çeşitli biçimlerde gerçekleşmiştir. Öncelikle mağaralar, ilk Hristiyanlar için azınlıkta oldukları toplumda, gerek Roma İmparatorluğu'nun gerek Yahudi ve paganların baskısına uğradıkları yerlerde gizli toplanma mekânları olmuştur. Bu tür mağaraların birçoğunun kullanımına, IV. yüzyılda Hristiyanlığın Roma İmparatorluğu tarafından *religio licita* ilân edilmesiyle kilise olarak devam edilmiştir. Artık mağaraların gizli tapınım yerleri olmaları için bir neden kalmamıştır.

Bu konuda bilinen en eski örneği, Antiochia ad Orontem'deki (Antakya) Silpius Dağı (Habib-i Neccar Dağı) yamacında bulunan Aziz Petrus Mağara – Kilisesi oluşturur. Söz konusu mağaranın Hristiyanlar tarafından ilk defa kullanımı, I. yüzyıl ortalarına dayanmaktadır. Havari Petrus, Havari Barnabas ve –altını çizelim ki havari olmayan- Tarsuslu Paulus'un Antiochia'ya I. yüzyılda geldiği ve kentte Hz İsa'ya inananların kendilerine ilk defa “Hristiyan” (Yun. Khristianos, Lat. Christianus; “Mesihçi”, “Mesih'in takipçisi”) denilen cemaati oluşturduğu bilinmektedir. Antakya'daki söz konusu mağara, ilk Hristiyanların toplanma mekânıdır. Aziz Petrus Mağara – Kilisesi, bu özelliği daha sonra yine kilise olarak

3 <https://www.haberturk.com/magara-duvarinda-1700-yillik-hatira-yazilari-tespit-edildi-2831239>

4 Kızkalesi'nde Cennet obruğundaki mağara ve Pan kültü arasındaki ilişki için bkz.; Durukan 2019.

devam ettirir ve havarilerin geldiği yer olması bakımından bu özelliğini -benzerleri arasında çok daha kutsallık kazanarak- yüzlerce yıldır muhafaza etmektedir. Aziz Petrus Mağara – Kilisesi, Hristiyan cemaatin gizli toplanma yeri olarak ilk işlevi bu şekilde bilinen bir Mağara - Kilise olarak durmaktadır. İlk yüzyılda Antiochia'daki cemaat, burada ibadet etmiş, vaaz dinlemiştir⁵.

Mağaraların Hristiyanlıkta bir başka kullanımına daha rastlıyoruz. Bazı azizler veya azizeler, dünya hayatından çekilerek kendilerini Tanrı yoluna adanmış ve münzevi bir hayat geçirmeyi tercih etmişlerdir⁶. Özellikle Mısır'da bu konuda örnekler bulunduğu bilinmektedir. Mısır'da Aziz Antonius, III. yy sonlarında, Doğu Çölü'nde, Kahire'nin yaklaşık 335 km güneydoğusunda bir vahada yer alan mağarada inzivaya çekilmiş ve hayatının bir kısmını geçirdiği bu mağaranın etrafına, onun IV. yüzyılda ölümünün ardından takipçileri yerleşmişlerdir⁷. Söz konusu alan, IV. yy'da Aziz Antonius'un ismiyle anılan, günümüzde de faal olan bir Kıbtî manastırına dönüşmüştür⁸.

Aziz veya azizenin hayatını geçirdiği mağaralara verilebilecek Alahan Manastırı'na en yakın mesafedeki örnek ise Eski Çağ'da Isauria'nın *metropolis*i olan Seleucia ad Calycadnum'da (Göksu kıyısındaki Silifke) bulunmaktadır. Arkeolojik kalıntılarının bugün de bulunduğu Azize Thecla Kutsal Alanı'nın en eski yapısı, kuşkusuz buradaki mağaradır. Azize Thecla, sadece Seleucia ad Calycadnum'da değil fakat aynı zamanda tüm Hristiyanlık dünyasında etkisini gösteren bir isimdir. Bugün Azize Thecla adına yapılan kiliselere İspanya, Suriye, Kosova, Lübnan, Ukrayna, Mısır, İtalya gibi farklı coğrafyalardaki birçok ülkede rastlamak mümkündür. Iconiumlu (Konya) Thecla, I. yy'da Paulus'un bir vaazından etkilenerek Hristiyan olmuş ve çeşitli maceralar ve mucizevi olaylar geçirdikten sonra Seleucia ad Calycadnum'daki mağara yerleşmiştir. Azize Thecla'nın insanları hatta hayvanları iyileştirdiğine inanılan birçok mucizeleri, yazılı kaynaklarda yer almaktadır⁹. Thecla'nın ölümünün ardından mucizelerin halk arasında dilden dile dolaşmasıyla dertlerine derman arayanlar, mağaranın etrafında yaşamaya başlamışlardır. Azize Thecla, kaynaklardaki rivayetlere göre yaklaşık doksan yaşında vefat etmiştir.

Azize Thecla'nın yaşadığı rivayet edilen mağara ve çevresinin ne zaman kutsal alan hüviyeti kazandığı tam olarak bilinmemekle birlikte II. yy başlarından itibaren burada kalanların olabileceği, Hristiyanlığın Roma İmparatorluğu tarafından IV. yy başlarında *religio licita* ilân edilmesinin ardından da “kutsal alan” vasfının bu mağara için iyice belirginleşmiş olabileceği önerilebilir. Mağara, kilise olarak kullanılmıştır¹⁰. Nitekim Kudüs'e hac yolculuğundan

5 İncil, Elçilerin İşleri, 25 – 26.

6 Bu konuda bkz.; Polat, 2004; Budizm ve Hristiyanlıkta münzeviliğin incelendiği tez için Gider 2006; Demirci, TDV İslam Ansiklopedisi 2013: “Zühd”.

7 Butler, The Catholic Encyclopedia 1912: “St. Anthony”.

8 Münzeviliğin ortaya çıkışı ve Doğu Hristiyanlığında anchorite kavramı için bkz.; Elyığit, 2023. Orta Çağ manastır sisteminde Doğu ve Batı manastırları için bkz. Doğan 2003.

9 Azize Thecla konusunda bkz.; Özyıldırım – Ayteş Canevello 2025.

10 Özyıldırım – Ayteş Canevello 2025, 205 vd.

dönüşünde Azize Thecla Kutsal Alanı'na geldiğini belirten Hacı Egeria'nın Latince kaleme aldığı hatıratından IV. yüzyılda, etrafında rahip ve rahibelerin kaldığı bir çeşit manastır yapılanmasının Thecla Kutsal Alanı çevresinde olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Azize Thecla Kutsal Alanı'nı ziyaret eden Egeria'nın buraya dair anlatısı şöyle; "...Üçüncü gün, gündüz Seleucia ad Calycadnum kentine vardım. Geceyi geçirmek üzere akşamleyin tepeye tırmandım. Kilise, bu tepe üzerinde kuruluydu ve Azize Thecla'nın mezarı, bu kilisenin içindeydi. Kilisenin etrafında çok sayıda küçük hücreler vardı. Bu hücrelerde rahip ve rahibeler kalıyordu..." (Itinerarium Egeriae, XXXIII)¹¹. Görüldüğü gibi Thecla'nın yaşadığına inanılan mağara, Egeria'nın ziyaret ettiği dönemde kutsallığını muhafaza eden bir alan özelliği taşımaktadır. Hücrelerde kalan rahip ve rahibelerin metinde zikredilmesi, mağaranın çevresindeki manastır yapılanmasını anlamak bakımından önem taşımaktadır.

Kimin yazdığına ilişkin tartışmaların devam ettiği ancak en geç V. yüzyılda yazılabilecek, Thecla'nın mucizelerini rivayet eden *Πράξεις και τα Θαύματα τῆς Ἀγίας καὶ Πρωτομάρτυρος Θέκλας* (İlk Martyr Azize Thecla'nın Hayatı ve Mucizeleri) Azize Thecla Kutsal Alanı'nda –tıpkı Egeria'nın hatıratında anlattığı gibi– manastır yapılanmasına işaret etmektedir¹². Öte yandan Azize Thecla kültürünün bugün de Hristiyanlar arasında gayet güçlü olduğu Suriye'de, Thecla'nın yaşadığı mağaranın, Şam yakınlarındaki Maaloul'a'da bulunduğu inanılmaktadır. Başka bir tartışmanın konusu olmakla birlikte kısaca belirtmek isteriz ki günümüze ulaşan Erken Hristiyanlık Dönemi ve Geç Antik Çağ yazılı kaynakları, Azize Thecla'nın Maaloul'a'da değil Silifke'de yaşadığını, kesin ifadelerle aktarmaktadır¹³. Ancak Thecla'nın hayatını geçirdiğine Suriye'deki Hristiyanların inandığı Maaloul'a'daki mağara ve çevresinin, günümüzde de devam eden şekilde bir kutsallık kazandığı anlaşılmaktadır. Nitekim küçük mağaranın etrafında bugün de faal olan kiliseler ve manastır bulunmaktadır.

Mağara – Kilise örnekleri, birbirinden çok farklı coğrafyalarda yer almaktadır. Geç Antik Çağ'da Pontus Bölgesi'nde –bugün Trabzon'un Maçka ilçesinde– bulunan Sumela Manastırı incelendiğinde, dinî yapı olarak kullanılan ilk mekânın bir mağara olduğu görülmektedir. Bölgedeki Hristiyanlar, hatta belki bir aziz tarafından önce dağın yamacında, yerleşime uzak söz konusu mağara kullanılmış, ardından kiliseye çevrilmiş ve sonunda manastır yapılanması, burada mağarayı merkeze alarak oluşturulmuştur. Tur Abdin bölgesinde mağaraların kilise olarak kullanıldığı örnekler bulunmaktadır¹⁴. Mardin'in Nusaybin ilçesinde bulunan Mor Evgin Manastırı da yine bir mağaraya sahiptir¹⁵. Manastırda iç avlunun kuzeybatısında yer alan mağara, aslında manastırın mağaranın etrafında şekillendiğini göstermektedir.

Alahan Manastırı'na yaklaşık 3 km kuzeybatısında bulunan Aloda mevkiinde de irili – ufaklı birçok mağara bulunmaktadır. Münzevî keşişlerin kalmak için kullandığı anlaşılan

11 Özyıldırım 2020, 90.

12 Özyıldırım 2020, 88 vd.

13 Bu konudaki tartışmalar ve bilgiler için bkz.; Özyıldırım – Ayteş Canevello 2025.

14 Tur Abdin bölgesindeki kaya oyma kiliseleri için bkz.; Korkut (a) 2023, 14 vd.

15 Çağlayan 2017, 701 – 708.

küçük mağaralar ve burada yer alan Mağara – Kilise ile Aloda'nın da bir manastır yapısı oluşturduğu açıktır¹⁶. Aloda'da içinde nişlerin de olduğu Mağara – Kilise'nin batısındaki odada geometrik motifler ve duvar resimleri bulunmaktadır.

Bölgenin Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde en güçlü inanç merkezlerinden biri olduğu kiliseler, manastır ile anlaşılan Olba kentinde Şeytanderesi Vadisi içinde, Olba Su Kemer'i'nden yaklaşık 3 km güneyde yer alan bir mağara, kentin ilk ve tek Mağara – Kilisesi olma özelliğine sahiptir¹⁷. Gözden uzak bir yerde ve gizli bir girişi bulunan Mağara – Kilise, Büyük Takibat döneminde yani 303 – 313 yılları arasında gizli bir ibadethane, bir toplanma yeri olarak Hıristiyanlar tarafından kullanılmış olmalıdır¹⁸. Bugün Mağara – Kilise'nin doğu kısmı yani vadiden görünebilen kısmı açık durumdadır. Oysa gizli giriş, üzerinde kazıma yöntemiyle işlenmiş bir haç bulunan yerden yapılmaktadır. Anlaşıldığına göre Mağara – Kilise'nin anakayadan oluşan duvarı daha sonra yıkılmış ve V. yy'da yapılan kiliseyle Mağara – Kilise birleştirilmiştir. Bu kilise, Mağara – Kilise'nin Olba Hıristiyanlığı açısından ne denli önemli olduğunu göstermektedir¹⁹. Olba'nın, kiliseler ve Mağara – Kilise'nin yanı sıra Olba Manastırı ile de Cilicia – Isauria bölgelerindeki kentler içinde ayrıcalıklı bir konuma sahip olduğunun altını çizelim²⁰.

Mağaraların, çeşitli dönemlerde Hıristiyanlar tarafından saklanma yeri, gizli ibadethane veya azizlerin / azizelerin kaldıkları yerler olarak kullanıldıkları bilinmektedir. Mağara – Kilise konusu, manastırcılık ve özelde Isauria'daki Alahan Manastırı'nın erken evresini anlama bakımından son derece önemlidir, şöyle; Birçok manastır, Hıristiyanlar tarafından kiliseye çevrilen mağaraların etrafına konuşlanmaktadır. Sumela Manastırı gibi Alahan Manastırı da böyle bir manastır yapılanmasını açıkça göstermektedir. Önce mağara kullanılmakta ardından mağara, bir kiliseye çevrilmekte ve bazen bu Mağara – Kilise, etrafına inşa edilen manastır yapısıyla bütünleşmektedir.

Azizlerin kaldığı yerlerin manastıra çevrildiğine dair *Stylites* manastırcılığında VI. yüzyılda benzer bir durum söz konusudur. Ancak mağarada münzevî aziz figürünün yerini, bu defa sütun üzerinde inzivaya çekilen aziz almakta, takipçileri sütunun çevresinde yaşamakta daha sonra aynı yerde manastır kurulmaktadır²¹. Bugün Suriye'de Deir Semaan'da (Qalaat Simon) yer alan ilk *stylites* Simeon'un anısına 476 – 491 yılları arasında inşa edilen Aziz (Yaşlı) Simeon Manastırı ile Antakya – Samandağ arasında yer alan VI. yüzyıla tarihlenen, Yaşlı Simeon'un takipçilerinden Aziz (Genç) Simeon Manastırı, böyle bir kurguya sahiptir²².

16 Aloda Manastırı için bkz.; Köroğlu 1995.

17 Olba'daki Mağara – Kilise için bkz.; Özyıldırım – Yeğin 2020, 175 - 186.

18 Özyıldırım – Yeğin 2021, 182. Büyük Takibat konusunda bkz.; Ertekin 2011.

19 Özyıldırım – Yeğin 2020, 181.

20 Olba Manastırı üzerine tamamlanmış doktora tezi için bkz.; Yeğin 2019.

21 Aziz Simeon hakkında yapılmış ayrıntılı bir çalışma için bkz.; Tural 2018.

22 Aziz Simeon'un başlattığı kabul edilen *stylites* münzeviliğin benzer örneklerine Tur Abdin Bölgesi'nde de rastlanmaktadır, bu konuda bkz.; Korkut (b) 2023, 371 – 398.

Alahan Manastırı Mağara Kilisesi

Alahan Manastırı'ndaki Mağara – Kilise, yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı gibi manastırın en erkene tarihlenen ibadethanesi olma özelliği taşımaktadır (**Lev. 1**). Alahan Manastırı'nda yer alan Mağara – Kilise, yaklaşık 10 m yüksekliğinde, 16 m genişliğinde ve 9 m derinliğindedir, zamanla eklenen duvarların kalınlığı 0,6 m'dir²³. Anakayadan ve blok taşlardan oluşturulan zeminde anakayadan oluşturulan su kanalı, bugün de izlenebilmektedir. Mağara'nın katlı bir görünümü vardır ve küçük hücreler göze çarpmaktadır.

Alahan Manastırı'nın diğer bölümlerinin ne zaman inşa edildiği başka bir çalışmanın konusudur. Çok kısaca değinmemiz gerekirse farklı görüşler bulunmakla birlikte İmparator Zeno (425 - 491) döneminde en azından manastırın yapımına başlandığı ifade edilebilir²⁴.

Bu bakımdan manastır yapısının genel mimari özellikleri bir tarafa bırakılırsa tarihî bakımdan en önemli kısmı, söz konusu Mağara – Kilise oluşturmaktadır. Alahan'daki yapılar bütünü, bu Mağara – Kilise'nin etrafında zamanla bir manastıra dönüştürülmüştür. Alahan Manastırı'nda Mağara – Kilise, Batı Kilisesi'nden hemen önce yani yapıların batıdan doğuya doğru sıralandığı manastırda ilk dinî yapı olarak yer almaktadır (**Lev. 2**). Anakayanın işlenmesiyle oluşturulan Mağara – Kilise'nin doğusunda daha sonra eklendiği anlaşılan bir apsis ve çeşitli büyüklükte nişler bulunmaktadır. Bugün tıpkı Olba'daki Mağara – Kilise yapısı gibi bir tarafı açık olarak duran ibadethanenin kullanıldığı dönemde kapalı olduğu anlaşılmaktadır. Muhtemelen manastır yapısıyla bütünleşmesi için anakayadan oluşturulan güney duvar yıkılmış, apsis ve nişler oluşturulmuştur. Taş işçiliğinin bölgedeki en iyi örnekleri arasında olan Batı Kilisesi ve Doğu Kilisesi'ne sahip olan manastırda, Mağara – Kilise'ye işçilik bakımından önem verildiği, nişler ve apsisle de anlaşılmaktadır.

Alahan Manastırı bakımından henüz gizemini koruyan konu, Alahan Manastırı'ndaki mağarada bir azizin kalıp kalmadığıdır. Bugün için eldeki Hristiyanlık yazılı kaynakları, konuya açıklık getirememektedir kaldı ki değil Mağara – Kilise'nin kullanımı, bizzat Alahan Manastırı'ndan bahseden bir metin de henüz bulunamamıştır. Yapı bütünü, bir şifâ merkezi olarak öneren çalışmalar da vardır²⁵.

Sonuç ve Değerlendirme

Yukarıda değindiğimiz gibi, tarihsel sürece bakıldığında mağaralar, aziz veya azizelerin, münzevîlerin yaşamayı tercih ettikleri mekânlar olabilmektedir. Yine mağaralar, Aziz Petrus Mağara Kilisesi'nde veya Büyük Takibat Dönemi'nde olduğu gibi pagan saldırılarından korunma amaçlı saklı kiliseler olarak kullanılabilir. Roma kovuşturmalarının yoğun olduğu Decius (249 - 251) ve Valerianus (253 - 260) döneminde, Mısır Thebai'de birçok Hristiyan, zulümden kaçmak için münzevî olmuş, çöldeki mağaralara yerleşmiştir.

23 Gough (Mary) 1985, 77 vd.

24 Isaurialı İmparator Zeno'nun yaşam öyküsü için bkz.; Canevello ve Özyıldırım 2009; Alahan Manastırı'nın yapımı ile ilgili olarak Özyıldırım ve Yeğin 2019, 269.

25 Gazioglu 2023, 71 - 85.

Öte yandan Tarsus'taki Yedi Uyurlar Mağarası'nda olduğu gibi hem Hristiyanlar hem Müslümanlar için mukaddes kimliğe sahip mağaralar da bulunmaktadır²⁶. Bazı bilim insanlarına göre en akla yatkını Tarsus'taki olmakla birlikte Yedi Uyurlar'a ait olduğu öne sürülen çok sayıda mağaranın İslâm coğrafyasına dağıldığını da unutmayalım. Yedi Uyurlar anlatısında da paganlardan saklanmanın mağaraya sığınarak gerçekleştirildiği malûmdur.

Öte yandan Anadolu'da VII. – VIII. yüzyılda İslâm ordularından saklanmak için mağaralar, kilise olarak kullanımın yanı sıra Hristiyanlar için saklanma mekânı işlevi de üstlenmektedir. Aynı şekilde farklı mezheplerden Haçlıların Anadolu'ya saldırılarından gizlenmek için buradaki *miaphysist* Hristiyanların mağaraları kullandığı malûmdur. Cappadocia'da X. ve XI. yüzyıllara tarihlenen Mağara – Kiliselerin ise bölgede kullanımı yaygın, kolayca şekil verilebilen anakayadan oluşturulduğu bilinmektedir.

Maçka - Sumela Manastırı'nda, Mut - Aloda'da, Şam – Maaloula'da ortak özellik olarak merkezdeki Mağara – Kilise'nin en erken kullanımından sonra oluşturulan bir manastır yapılanması olduğu açıktır. Bugün manastıra ait arkeolojik kalıntılar –muhtemelen kazı yapılmadığı için- görülüyorsa da Egeria'nın anlatısında göre Silifke'deki Azize Thecla Kutsal Alanı da bu sınıfta değerlendirilebilir. Saydığımız örneklerle benzer şekilde, Mağara - Kilise ile ilk evresi başlayan bir manastır yapılanması, Alahan Manastırı'nda da görülmektedir. Alahan Manastırı'nın hem yakın çevresinde mağaralar bulunmakta hem de yapı bütünüünün en batısında bir Mağara - Kilise yer almaktadır. Manastırın çevresinde, anakayadan oluşturulan küçük mağaralar, münzevilerin ve keşişlerin kalması için uygun özelliklere sahiptir. Bunlar, kırsalda, bir veya birkaç kişinin beraber kalabileceği, korunaklı, anakayadan oluşturulan hücrelerdir. Mısır'da bu şekilde birbirine yakın yerlerde kalan münzeviler, sadece topluca ibadet edileceği zamanlarda biraraya gelmektedir. Aynı durum Alahan'da etrafa yayılmış olan söz konusu hücreler için de düşünülebilir.

Burada Alahan Manastırı'nın Mağara – Kilisesi'ne ilişkin çözüm bekleyen sorular şunlardır: Mağaranın hangi özelliği nedeniyle manastır inşa edilecek kadar önemli bir kutsallık oluşmuştur?²⁷ Buraya bir aziz uğramış veya burada yaşamış mıdır? Bir hac merkezi veya şifâ merkezi midir? Mağara, Roma İmparatorluğu'nun Hristiyanlara baskısından saklanmak için mi kullanılmıştır? Bütün bunlar için kesin sonuca ulaşmak, bugünkü bilgiler ışığında, doğrusu mümkün görünmüyor. Tarsuslu Paulus'un I. yy'da buraya geldiğine ilişkin bazı çağdaş kaynaklarda öne sürülen bilgi ise herhangi Geç Antik Çağ veya Orta Çağ yazılı kaynağında yer almayan bir varsayım olarak duruyor.

Öte yandan Alahan Manastırı'ndaki bir sütunda yer alan Conon (Yun. Konon) yazısı, yapının, II. yüzyılda yaşayan, ismi geçen Isauria Bidanalı Aziz Conon için yapılmış olabileceğini düşündürüyor²⁸. Ancak bunun sadece bir graffitiden ibaret oluşu, başka yazılı

26 Hira 2015.

27 Köroğlu, Batı Kilisesi'nin görkemli iççiliğe sahip kapısının tılsımlı olma özelliğini incelemektedir. Köroğlu 2019, 129 – 141.

28 Aziz Conon'la ilgili kapsamlı bir yayın için bkz.; Pilhofer 2020.

bilginin, en azından şimdilik bulunmayışı, bu ihtimale karşı temkinli yaklaşmayı gerektiriyor. Alahan Manastırı'nın, kuş uçuşuyla yaklaşık 1,5 km mesafedeki Gözenek Mevki'nde keşfedilen bir yerleşim nedeniyle Cappadocia Kilise Babaları'ndan Aziz Basileus'un manastır düzenlemesi içinde yer aldığı söylenebilir²⁹. Aziz Basileus (ö. 379), Pachomius (ö. 348) manastır düzeninden ayrı, kentlere yakın ve Mısır'da gördüğü devâsa manastırların aksine küçük ölçekli, keşişlerin manastır dışında da kalabildiği, tarım alanlarında çalışabildiği manastır yapılanması kurgulamıştır.

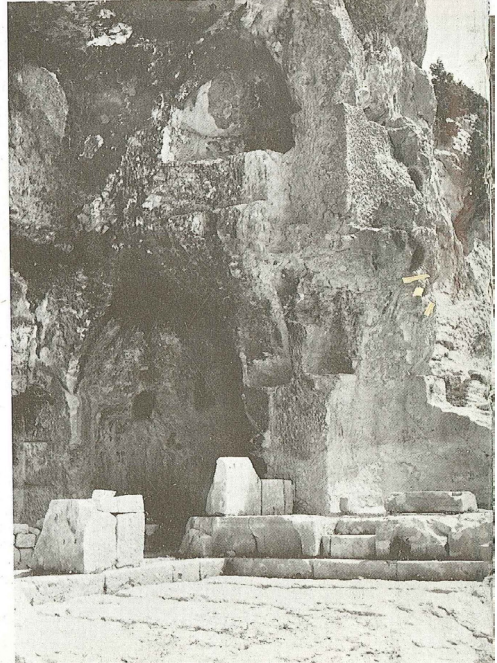
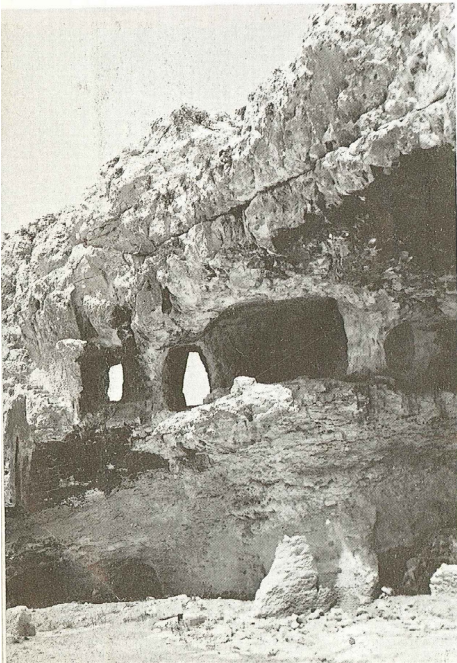
Şurası muhakkak ki manastırın bir mağara etrafında kurulması için mağaraya kesinlikle kutsallık atfedilmesi gerekiyor. Bugüne dek incelenen Geç Antik Çağ ve Orta Çağ Hristiyanlık yazılı kaynaklarının Alahan Manastırı'na dair hiçbir şey yazmamaları, Alahan Manastırı'ndaki Mağara - Kilise'nin neden burada olduğuna ilişkin yorumun ötesinde bir yargıya izin vermiyor. Bu durumda karşımıza tartışmaya açık üç ihtimâl çıkıyor; bir azizin buradaki mağarada inzivaya çekilmesi, bir azizin buraya uğrayarak bir süre kalması, Hristiyanlığın en erken dönemlerinde veya IV. yüzyıldaki Büyük Takibat'ta mağaranın inananlar tarafından sığınak ve ibadethane olarak kullanılması.

Bütün bunlara karşın doğal yapısı ve sonradan yapılan iç mimarî düzenlemelerle söz konusu Mağara - Kilise, Alahan Manastırı'nın ilk kilisesi olmak gibi önemli bir özelliği üstleniyor.

29 Alahan yakınlarında keşfedilen yerleşimi, kent olarak tanımlayan çalışma için bkz.; Elton vd. 2009.

Levha 1: Alahan Manastırı Mağara - Kilise.

Levha 2: Alahan Manastırı Mağara - Kilisesi, (Gough 1985), pl. 5-6.

Kaynakça

Akyol vd. 2014

Akyol, A. – Kadioğlu, M. – Özyıldırım, M., “Alahan Manastırı Kiremit Örnekleri Arkeometrik Çalışmaları”, *Seleucia*, IV, İstanbul.

Butler 1912

Butler, E., C., The Catholic Encyclopedia 1912: “St. Anthony” Şurada: <https://www.newadvent.org/cathen/01553d.htm>.

Ayteş Canevello-Özyıldırım 2009

Canevello Ayteş, S., - Özyıldırım M., “Constantinopolis Tahtında Isaurialı Bir İmparator: Zeno”, *Lucerna Klasik Filoloji Yazıları (Yaşam Öyküsü)*, TB Yay., İstanbul 2009.

Çağlayan 2017

Çağlayan, M., “Mardin Nusaybin Mar Augin (Evgin) Manastırı Basit Onarım Uygulaması”, Uluslararası Katılımlı 6. Tarihi Yapıların Korunması ve Güçlendirilmesi Sempozyumu 2 – 3 - 4 Kasım 2017.

Şurada; http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/17982_41_50.pdf

Demirci 2013

Demirci, K., TDV İslam Ansiklopedisi 2013 “Zühd”.

Şurada; <https://islamansiklopedisi.org.tr/zuhd>

Doğan 2003

Doğan, S., “Ortaçağ Manastır Sistemi: Doğu ve Batı Manastırları”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 20: 2, 2003.

Durukan 2018

Durukan, M., *Olba Hanedanlık ve Sonrası*, (e – kitap),

Şurada; https://www.academia.edu/38550117/Murat_Durukan_OLBA_HANEDANLIK_ve_SONRASI

Elton vd. 2009

Elton, H., - Jackson, M. – Mietke, G. – Newhard, J. – Özgenel, L. – Twigger, E., “Alahan’da Bir Roma Kentinin Keşfi, *Olba*, XVII, Mersin 2009.

Elyiğit 2023

Elyiğit, U., “Doğu Hristiyanlığında İbadetin Adanmışlığa Dönüş Simgesi Olan Ankhorit/Anchorite Kavramı ve Mimariye Yansımaları”, *Turkish Studies - Comparative Religious Studies*, 2023.

Ertekin 2011

Ertekin, E., “Roma Devletinin Hristiyanlığı Ortadan Kaldırmaya Yönelik Son Hamlesi: Büyük Takibat 303–311”, *Seleucia*, I, Ankara 2011.

Gazioğlu 2023

Gazioğlu, H., H., “Bizans’ ta Hacılık, Hac Merkezi ve Kutsal Tedavi: Alahan Manastırı Üzerine Yeni Bir Değerlendirme” Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi S. 40: 1, Ankara 2023.

Gider 2006

Gider, Ö., *Budizm ve Hristiyanlığın Rubbanlık Anlayışı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, İzmir 2006.

Gough 1985

Gough (Mary), *Alaban, an Early Christian Monastery in Southern Turkey* (ed. Mary Gough), Pontifical Institute of Mediaval Studies, Printed by Universa, Wetteren 1985.

Headlem 1892

Headlem, A., C., *Ecclesiastical Sites in Isauria (Cilicia Trachea)*, MacMillan and Co. London 1892.

Hild-Hellenkemper 1990

Hild, F. - Hellenkemper, H., *Tabula Imperii Byzantini 5: Kilikien und Isaurien*, Vienna 1990.

Hill 1996

Hill, S., *The Early Byzantine Churches of Cilicia and Isauria*, Birmingham Byzantine and Ottoman Monographs, Volume I, Aldershot 1996.

Hira 2015

Hira, A., “Klasik Dini Kaynaklarımızda Ashâbu’l-Kehf Kıssası ve Tarsus”, Mersin İnanca Yolculuk (Edt. M. Özyıldırım), Mersin Valiliği, Mersin 2015.

Korkut (a) 2023

Korkut, T., “Midyat’ta Bir Kaya Kilisesi (Gülgöze/Ayn Wardo Mor Barsavmo Kilisesi)”, Van İnsani ve Sosyal Bilimler Dergisi – ViSBiD, Van 2023.

Korkut (b) 2023

Korkut, T., “Turabdin Bölgesi İnziva Sütunları (Estuno) (Mor Yakup Manastırı İnziva Sütunu Örneği)”, Ortaçağ Araştırmaları Dergisi, 6: 1, 2023.

Köroğlu 1995

Köroğlu, G., “Aloda Manastırı”, *İçel Sanat Kulübü Bülteni* S. 42, Mersin 1995.

Köroğlu 2015

Köroğlu, G., “Alaban Manastırı (Kocakalesi)” İnanca Yolculuk Mersin (Ed. M. Özyıldırım), Mersin Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Mersin 2015.

Köroğlu 2019

Köroğlu, G., “Alahan Manastırı Batı Kilisesi’nin Tılsımlı Kapısı”, MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 2019.

Özyıldırım – Ayteş Canevello 2025

Özyıldırım, M., ve Ayteş Canevello, S., Azize Thecla, Kabalcı Yay. (eds. E. Erten ve Y. Yeğin), İstanbul 2025.

Özyıldırım – Ünalın 2011

Özyıldırım, M., - Ünalın, S., Isauria Dağlarında Hristiyan Manastırcılığının Bir Örneği: Olba Manastırı”, *Seleucia I*, Ankara 2011.

Özyıldırım-Yeğin 2019

Özyıldırım, M., ve Yeğin, Y., “İmparator Zeno Dönemi’nde Cilicia ve Isauria’da Kilise İnşa Faaliyetleri”, *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, İstanbul 2019.

Özyıldırım 2020

Özyıldırım, M., “Olba Manastırı Kazıları Üzerine Değerlendirmeler”, *Seleucia*, X, Ankara 2020.

Özyıldırım-Yeğin 2021

Özyıldırım, M. ve Yeğin., Y. “Olba’da Hristiyanlığın İlk İbadethanesi: Mağara Kilise”, *Seleucia*, XI, Ankara 2021.

Özyıldırım- Ayteş Canevello 2025

Özyıldırım, M. ve Ayteş, Canevello, S., *Azize Thecla*, Kabalcı Yay., İstanbul 2025.

Pilhofer 2020

Pilhofer, P., *Das Martyrium des Konon von Bidana*, Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur ; Band 188, Berlin 2020.

Polat 2004

Polat, A., *Hristiyanlık’ta Manastır Hayatı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman; Prof. Dr. Mustafa Erdem), TC Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri (Dinler Tarihi) Anabilim Dalı, Ankara, 2004.

Tiryaki 2007

Tiryaki, A., Erken Hristiyanlık Döneminde Manastır Sisteminin Doğuşu”, *Sanat Tarihi Dergisi*, S. XVI, 2, 2007.

Tural 2018

Tural, M, “Sütun Tepesinde Bir Ömür Aziz Simeon”, Arkeoloji ve Sanat Yay., 2018.

Yeğin 2019

Yeğin, Y., *Olba Manastırı*, (Dan. Prof. Dr. A. Emel Erten, Yayınlanmamış Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Ankara 2019.

Yeğin-Özyıldırım 2020

Yeğin, Y. – Özyıldırım, M., “Christliche Identität in Olba am Beispiel des Klosters von Olba”, *Mitteilungen zur Spätantiken Archäologie und Byzantinischen Kunstgeschichte*, 7, Wiesbaden 2020.

Seleucia | Sayı XV | Mayıs 2025

Doğu Dağlık Cilicia Mimari Plastiği Bağlamında
Olba'dan Bir Grup Buluntu

*A Group of Finds from Olba in the Context of
Architectural Decoration in Eastern Rough Cilicia*
Emel Erten – Yavuz Yeğin

9

Su Kemerlerinin Ötesinde: Kırsalda Roma Yaşamı ve
Mimarisi

*Beyond the Reach of the Aqueducts: Roman Lives and
Architecture in the Countryside*
Fikret Yegül

33

Juliana Anicia: "A Building Loving Woman"
Gender and Construction in Constantinople

*Juliana Anicia: "Yapı İşlerini Seven bir Kadın":
Constantinopolis'te Toplumsal Cinsiyet ve İnşaat Faaliyetleri*
Diane Favro

55

Boncuk ve Vazo Yapımı Dışında
Tunç Çağı'nda Camın Farklı Kullanım Biçimleri
Different Uses of Glass in the Bronze Age
Other than Beads and Vessels
Emel Erten

71

Savatra'dan Yeni Adak Yazıtları
New Votive Inscriptions from Savatra
Mehmet Alkan – İlker Işık

93

Tyana Geç Antik Sur Duvarında Ele Geçen Bir
Define Hakkında İlk Değerlendirmeler
*First Evaluations of a Hoard Discovered in the Tyana
Fortress Wall*

Hüsamettin Hayri Şener

107

Gaziantep Gerçin Höyük'ten Savaş Arabası Şeklinde
Bir Kaide

A Chariot-Shaped Base from Gerçin Höyük, Gaziantep
Tımur Demir – Özgür Çomak

121

Tarsus'da Türk İslam Dönemi Mihrapları
The Mihrabs of Turkish-Islamic Period in Tarsus
Mustafa Kaya

139

Aizanoi Tiyatrosu'nun Scaenae Frons Düzeninin
Anadolu'daki Benzer Tiyatro Örnekleriyle Karşılaştırılması
*Comparison of the Scaenae Frons Order of the Aizanoi
Theatre with Similar Theatre Examples in Anatolia*
Fikret Özbay – İrem Kaya Yuki

161

Eski Çağ ve Geç Antik Çağ Yazılı Kaynaklarında
Zephyrium

Zephyrium in Ancient and Late Antique Written Sources
Muzaffer Yılmaz

183

Batı Karadeniz'de Protohistorik Dönemlere Ait Yeni
Veriler

*Recent Archaeological Evidence from the Protohistoric
Periods of the Western Black Sea Region*

Emrullah Kalkan - Yunus Emre Sevinç

193

Anamur'da Ortagonuş (Bahçegonuş) Hanı ve Çeşmesi
Ortagonuş (Bahçegonuş) Inn and Fountain in Anamur
Halil Sözlü – Sultan Eren

213

Ardahan'ın Hanak İlçesindeki Veli Kalesi
Veli Fortress in Hanak District of Ardahan
Özlem Oral

227

Roma Dönemi'nde Phokaia'yı Etkileyen
Depremlerdeki Arkeolojik İzler

*Archaeological Traces of Earthquakes Affecting Phokaia
In the Roman Age*

Sabri Arıcı

243

Eagle Figurine With Gold Medallion Holding a Ram
From Burdur Museum

*Burdur Müzesi'nden Koç Tutan Altın Madalyonlu
Kartal Figürini*

Salih Soslu

259

Antik Kaynaklar, Antropolojik ve Arkeolojik Veriler
Işığında Eski Çağ'da Dövmce

*Tattooing in Antiquity in the Light of Ancient Literature,
Anthropological and Archaeological Data*
Ahmet Emirhan Bulut

287

Samsun, Bafra'daki Roma Dönemi Taş Sanduka
Mezarları ve Buluntularının Değerlendirilmesi
*An Evaluation of the Roman Period Stone Cist Graves
and Their Findings from Bafra, Samsun*

Orhan Alper Şirin

321

Aizanoi Kadoi ve Kotiaecion'dan Yün Üretimine İlişkin
Arkeolojik İzler

*Archaeological Evidence of Wool Production from
Aizanoi, Kadoi and Kotiaecion*

Aslıhan Özbay

347

Seyitömer Höyük'ten Ele Geçen Bir Grup Bıçak
A Group of Knives Found at Seyitomer Mound

Rana Başkurt Usta – Hüseyin Usta

367

Traianus'un Doğu Seferine İlişkin Arkeolojik Kanıtlar
Archaeological Evidence of Trajan's Eastern Campaign
Burak Erdem

383

Alahan Manastırı Mağara – Kilisesi
Cave-Church in Alaban Monastery

Murat Özyıldırım - Yavuz Yeğin

397

ISSN 2148-4124

ISBN 978-625-6925-83-0

9 786256 925830

